

סערת העופות: בישיבת מיר נזרקו מאות ק"ג, בטש

אין בשר, הקייטרינגים מפסידיים והרשתות נתקעות עם עודפים

צומת הגידין

פינת מאה שערים

מיוחד ל'בקהילה': מעורר פולמוס העופות, הגאון רבי משה ברנדסדורפר העומד בראשות בד"ץ 'היכל הוראה', מגולל בשיחה מיוחדת את כל החששות שגרמו לו לצאת בהודעה נחרצת נגד כמה מגופי הכשרות הגדולים והמוכרים בארץ • מנגד, מומחי כשרות נודעים מנסים להרגיע את הלהבות וטוענים שיש למקלים על מי לסמוך

יצחק הלוי

צילום: יואב דודקביץ

"נותן כשרות מחויב באיסור של 'לא תגורו מפני איש'". הגאון רבי משה ברנדסדורפר בשיחה ל'בקהילה'

ל

סערה הזו אף אחד לא היה מוכן. המחיר הישיר שלה היה גדול ועצום. טונות של בשר עוף נזרקו בישיבת מיר בירושלים, בשל חששות כשרות; גם בישיבה הכלל חסידית 'כוכב מיעקב' טשעבין נעדר בשבוע האחרון העוף מתפריט הישיבה, ספסלי הכוללים עורכים דיונים סוערים בנושא ואפילו רשתות השייוק מדווחות על אלפי עופות וחלקיהם שנותרים על המדפים ללא דורש, כמותם גם חברות הקייטרינג שמספרות על אלפי מנות שהוחזרו לפתחן.

אם המשבר ימשיך כפי שהוא, צפוי מחסור הולך ומחריף של עופות לקראת חג הפסח וההשלכות רבות היקף: מה עושים עם מוצרים שהתבססו על השחיטה שבמחלוקת? וכך הקרב ההלכתי הפך גם לקרב איתנים שבו כל צד מאשים את משנהו באינטרסים זרים ופסולים.

מה בדיוק קרה כאן, מדוע פרץ המשבר והיכן עומדים הדברים היום? מי שנחשב כבר סמכא בתחום הוא הגאון הגדול רבי משה ברנדסדורפר, בנו וממשיך דרכו של הגאון רבי מאיר ברנדסדורפר זצ"ל בעל ה'קנה בושם', ששימש שנים ארוכות את אביו, מגדולי פוסקי ההלכה בדור האחרון. יפה כוח הבן, רבי משה, שמכהן בשלל תפקידים וזוכה שפסקיו מתקבלים בכל מקום. הוא עומד בראש 'היכל הוראה' שאליו נוהרים אלפים כדי להפנות שאלות וביירושים בנושאי ההלכה. הגר"מ היה מהראשוניים לחשוף את הפרשה ולפרסם התרעה בעניין. בשליחות הציבור אנו מגיעים אל היכל ההוראה שבראשותו כאשר רבים הם השואלים ודנים בעניין הזה. "זהו עניין הלכתי פנימי", מדגיש הרב מיד בהתחלה, "לא עניין חברתי בין צד זה או צד אחר. זה הכול עניין של הלכה. מיד כשהסיפור הזה הגיע לפתחנו, כינסנו ישיבה בשכונת עזרת

תורה בירושלים, של כארבעה עשר רבנים ומורי הוראה שישבו על המדוכה ודנו בהשלכות".

גם הגר"מ מעדיף להזדקק לכוחא דהיתרא, ודאי כשמדובר במקרים של הפסד מרובה. "לא בלב קל החלטנו להוציא את הדברים לפרסום ברשות הרבים. אך לאחר שהעמקנו בעניין ולאחר הרבה התלבטות ושיקול דעת, ראינו שאין ברירה, חייבים להתריע ולהודיע לציבור שלא ניכשל חלילה בחשש טריפות.

"טריפות זה עניין חמור מאוד", מוסיף הגר"מ. "אנו משקיעים כה רבות בחינוך ילדינו ונוהרים על קדושתם, אך הטריפות כפי שאומרים חכמינו מטמטמות את הלב. אנו יכולים להשקיע מאמץ רב ועצום בחינוך הילדים, אבל אם נכשיל אותם חלילה בטריפות, כל ההשקעה הזו עלולה לרדת לטמיון. צריך להיזהר בנושא הזה וכאשר יש להתריע יש לקום ולהזהיר ולעורר את הציבור, להבהיר את המצב כדי שיידע היכן עומדים הדברים

ויידע להיזהר במקום הדורש זהירות".

עוד הבהרה אחת נחוצה לרב לפני שהוא פותח לדבר. "אין לראות בדברים הבאים שום קריאת תגר על שום גוף כשרות שעומדים בראשו רבנים מגדולי ישראל. גם העניין שלפנינו שמצוי עתה בדיון פנימי, יתוקן בסופו של דבר על הצד היותר טוב, לתועלת כלל ישראל".

הניקאסל והלמברו

כדי להבין את הסערה, אנו משוחחים עם רבי חיים, אחד מתלמידי חכמים היושבים בביהמ"ד 'היכל הוראה', שנעתר להסביר לנו את הכול מההתחלה:

חשוב להכיר את היסודות, הוא אומר. בעבר הלא מאוד רחוק, תרנגולי השחיטה היו גדלים בחצרות בתי השטעטל, מטילים ביצים, מקרקרים ברעש ומתרוצצים בחן. כשהיה מגיע הזמן, בדרך כלל בערב שבת או חג, הייתה עקרת הבית נוטלת את הקשיש שבתרנגולים ויוצאת לשוחט ובודק. זה האחרון היה פנוי כולו לבדוק את העוף בנחת, לשחוט לאט ובזהירות, לכסות את הדם בניחותא ועוד לדרוש בשלום הילדים והמשפחה. טריפות היו עניין נדיר למדי, ולכן די היה בבדיקה החיצונית של השוחט.

לאחר השחיטה הוא היה מחזיר אותו לעקרת הבית, ואם במהלך הכנת העוף התגלתה שאלה הייתה עקרת הבית רצה עם העוף לרב מורה ההוראה. הטריפות לא היו נפוצות, ולפיכך לא היו

ניסיון רב בשטח. עם הגר"מ הלברשטאם זצ"ל ויבלחט"א הגר"מ שטרנבוך

"יש פה גם עניין הלכתי ויש לשמור עליו בגבולות אלו בלבד. חלילה וחלילה לחשוש מלחצים חברתיים ושיקולים דומים לזה. את זה למדתי מאבי מורי, שאם יש חשש מצד ההלכה אין להירתע מאיש. לא תגורו מפני איש!"

חייבים לחפש אחריהן. שוחט סטנדרטי בימים ההם, היה שוחט לכל היותר חמשה עשר עופות ביום.

המהפכה התעשייתית שינתה את הכול, גם את נהלי השחיטה. כיום מדובר בייצור תעשייתי של לולים שמגדלים ומפטמים עשרות אלפי עופות, על צי של משאיות שמשנעות אותם לבית מטבחים בארגזים צפופים. ההספק הכפיל את עצמו במאות אחוזים. מה שבעבר שחט שוחט במשך יום שלם, היום הוא שוחט בדקה.

גם העוף עצמו השתנה. הוא כבר לא גדל על זרעונים ופיתית חלה שבתית, אלא מפוסט כך שתוך שבעה שבועות הוא מגיע לגודל מרבי של שניים וחצי קילו. תנאי הגידול של להקות ענק יוצרים גם הם אתגרי טריפה חדשים.

כיום טריפה שנמצאת בעוף אחד, יכולה להעיד משהו על כל העדר או על רובו. והנגעים רק הופכים נפוצים יותר ויותר. אם עוף אחד נתקף

היה נראה בסדר.

"הכול הלך טוב ויפה עד שמישהו גילה סימן בעוף שכן הזריק. התברר שבעל הלול הזריק את העופות בשבת, כשהמשיג לא היה. כך נכשלו גם בזריקות ללא פיקוח וגם במעשה שבת. האנשים הלכו לבעל הלול וצעקו עליו, והוא אמר להם: 'מה אעשה? הזהירו אותי שיש תפוצה של מחלת שפעת, לא יכולתי לקחת סיכון שהאפרוחים יידבקו, כל הלול היה מחוסל, ואחר כך משרד החקלאות היה אוסר עלי לגדל עופות לתקופה ארוכה'. אז הם הבינו בדרך הקשה שאין אפשרות לעקוף את הבעיה הזו."

כאמור, השאלה הזו כבר עלתה לפני שלושים שנה. אלא שאז היה דיון על מיקום הזריקה. המקום המועדף בדרך כלל על החקלאים הוא עורף האפרוח, אלא שהמיקום הזה בעייתי ועלול לגרום לנקב בוושט, ולכן מרבית הכשרויות העדיפו להעניק את הזריקה בחזה, במקום שבו יש התעבות של בשר.

"אבל כאן אבי מורי ה'קנה בשם' זצ"ל בחן את העניין ופסק שגם זריקה בחזה עלולה להיות בעייתית מאוד בשל חשש לנקב בריאה שגם הוא פוסל בכל שהוא. רואים בחוש שזמן מה לאחר נתינת הזריקה יש סביב המקום שינוי מראה. אמנם מרבית הכשרויות סבורות שאין בכל בעיה כל עוד אין נקב, אבל בזמנו ישבו הרבנים על המדוכה ופסקו שיש להעדיף להזריק ברגל, וגם שם לעשות זאת בהירות רבה שלא לפגוע בצומת הגידים."

כך נוצר הנוהג לפיו בעוד שבמרבית הכשרויות מזריקים את העופות בחזה, בחלק אחר של ועדות כשרות ההזרקה נעשית ברגל, וכדי להימנע מהחשש מפגיעה בצומת הגידים, הנהיג בעל ה'קנה בושם' בדיקה מיוחדת בריאות ובצומת הגידים בכל עוף שנשחט.

"לא מזמן", מספר הגר"מ, "הייתי בארצות הברית אצל כ"ק האדמו"ר מהר"א מסאטמר ושוחחנו על הנושא

ועל הברירות הקשות של זריקת העופות. הרבי אמר לי שבארצות הברית משרד הבריאות מאפשר להזריק את החיסון לתוך ביצת העוף עוד לפני שהאפרוח בוקע, וכך גם אם ישנה איזושהי פגיעה היא מתאחה עוד לפני שהעוף בוקע וכך הוא יוצא מהביצה ללא חשש טריפות. במקרה של פגיעה, האפרוח מת ושוב אין חשש. רצינו לאמץ את הפתרון הזה גם כאן, אך משום מה משרד הבריאות הישראלי לא מאשר זאת."

וכאן החלה הסאגה. כאשר הרב דוד מור, אברך חשוב מיישוב מיר ומומחה לשחיטה, נהג הידור בעצמו ולפני שצדך בשר הפשיט אותו מהעור לגמרי כדי לוודא את כשרותו. הוא זה ששם לב שיש בעופות מסוממים שינוי מראה באזור צומת הגידים, הוא הוטרד מהעניין, הלך ממשחטה

למשחטה וגילה את התופעה הזו.

כשגילה שהתופעה רווחת באחוז גבוה למדי של עופות, פנה עם הממצאים לרבנים, ביניהם גם למומחה השחיטה הנודע מבד"ץ 'שארית ישראל', הגר"ב י' ברוב, שסיפר לו שאכן יש למעלה מעשרים אחוז טריפות וגם לאחר שהוסיפו משיגים נמצאו טריפות, כשהתגלו בבדיקות גידים קרועים, שחורים וממוסמסים. הוא גם פנה לגר"מ ברנדסדורפר והשניים היו תמימי דעים שמדובר בבעיה חמורה המטריפה את העופות.

כמי שמעורה בסוגיה הזו ועורר אותה, אנו מבקשים לשמוע את עמדת הגר"מ ברנדסדורפר עצמו. "חשוב להבהיר שמצוי הדבר לפעמים, שאזור צומת הגידים סובל שינוי קל בשל ליחה כלשהי, אבל הפעם היה נראה שיש כאן בעיה חמורה יותר. המקום הלבין והשתנה והליחה

סמך את ידי. לצד הגאב"ד הגר"ט וייס בבדיקת צומת הגידים

"כמה וכמה בעיות וטריפות הלכתיות עלולות להיווצר בעקבות הזריקות: 'נקובת הוושט' - כלומר נקב בוושט - או 'נקובת המעיין', 'נקובת הריאה' ועוד, שמטריפות את העוף גם אם מדובר בנקב דק כלשהו. בקיצור, הזריקות הן עניין מורכב ובעייתי מאוד"

התקשתה ונראתה כמו התפתחות של דלקת או נמק. דבר כזה ללא ספק מטריף את העוף.

"בימים ששימשתי את אבי מורי זצ"ל בשחיטה, כשהוא היה רואה מראה כזה היה מטריף אותו על אתר והיו משליכים את העוף לטריפות. מורי אבי אמר לי בבירור, שכל חשש כזה יש להסיר מידיית מליין השחיטה ולהשליכו למקום המיועד לטריפות.

"אבא הסביר שאנו כפופים לפסקי רבן של ישראל הרמ"א, שכתב שמכיוון שאין אנו בקיאים בבדיקת צומת הגידים, לכן בכל מקום שיש מכה במקום, אפילו רק נפוח ונצרך הדם, ראוי להטריף מספק.

"זוהי מה שגילינו לצערנו. וזה לא היה רק בעוף אחד או שניים, אלא לפעמים בשישה מתוך עשרה. אחוזים גבוהים מאוד, לפחות בגדר 'מיעוט המצוי'.

בעניין הזה אי אפשר לסמוך על אף אחד, ויש להימנע מלצרף את העופות הללו כל זמן שהחשש עומד וקיים.

"חייבים בינתיים לעצור את השחיטה עד שהעניין יידבק, ובינתיים אין ברירה אלא להזריק לחזה או באזור הירך למעלה, במקום הרחוק מצומת הגידים."

הביצה והאפרוח

מה קרה שהעניין הזה התעורר רק לאחרונה?

"צריך להבין מדוע יש את שינוי המראה הזה", מסביר לנו הגר"מ ברנדסדורפר את העניין. "דיברתי עם וטרינר מוסמך שטען שכנראה מדובר בסימן של נמק מקומי, כי רואים גם סימן של צלקת. יכול להיות שמדובר במשהו עונתי, יתכן גם ששינוי קל בהרכב החיסון שנהיה יותר חומצתי וחרף פוגע ברקמות בצורה קשה יותר.

"נסביר שוב. האפרוח קטן, הזריקה נעשית בצורה מהירה מאוד על ידי פועלים שעושים את זה בסרט נע במהירות עצומה, ובקלות יכול להיגרם נזק כזה."

מה ניתן לעשות בינתיים?

"זה אכן לא פשוט, משום שכאמור הזריקות נעשות כשהאפרוח בגיל שבועיים. עד שהוא מגיע למשחטה עוברים שבעה שבועות. מה שאומר שכל שינוי בנוהל ותיקון הבעיה ייקח לפחות שבעה שבועות, עד שעופות ללא חשש יגיעו לשווקים. אבל אין ברירה, חייבים. כשיש חשש טריפות, חובה לעשות הכול כדי לתקן, ללא התחשבות בשום שיקולים אחרים."

בעניין זה מוסיף הגר"מ ברנדסדורפר סיפור מזכרונות. "הייתה פעם קבוצה של אברכים שביקרו במשחטה שתחת פיקוח אבי זצ"ל. הם בדקו את סכיני השוחטים והיו להם ערעורים על כשרותם,

בהפסדים עצומים לבעלי המשחטות, זה הרי נושא שגם עליו יש לתת את הדעת. "שאלה מצוינת. וודאי שזה שיקול שיש לקחת בחשבון במסגרת ההלכה ובהתאם לפוסקים, אך יש בעניין הזה תשובה של מרן החתם סופר שאומר ש'הפסד מרובה' שייך רק אצל בעל האטליז, אבל לקונה שרוכש כמות קטנה, אין בכך שום היתר. ולכן גם אם מתירים, חובה להודיע על כך לקונים וודאי שאין לגבות על כזה בשר מחיר מלא כעל בשר מהודר.

"יש פה גם עניין הלכתי ויש לשמור עליו בגבולות אלו בלבד. חלילה וחלילה לחשוש מלחצים חברתיים ושיקולים דומים לזה. את זה למדתי מאבי מורי, שאם יש חשש מצד ההלכה אין להירתע מאיש. לא תגורו מפני איש! כשרב משחטה רואה טריפה, אסור לו לחשוש מדבר. לא מלחץ של קצבים ולא לחץ אחר."

הדין וההכרעה

ויש מי שדוחים את הטענות. בין אלו שמתירים את השחיטות האלו, מצויים שמות של גדולי ישראל, ובהם מרן הגר"ש אויערבאך, הגר"מ גרוס גאב"ד חניכי הישיבות ועוד רבנים רבים שלטענתם מי שמבקר את הדברים בשטח נוכח לדעת שאין ממש בטענות.

כך גם הגאון רבי שמואל ברנדסדורפר, בנו בכורו של בעל ה'קנה בושם' זצ"ל, שקובע כי "ברור שכל הנפישות שקורות מהזריקות זה משום שחומר החיסון לא נספג כראוי והחומצה מכלה את הבשר מסביב. רק באותו רגע נוצר באזור נמק קטן, שאינו מתפתח ואינו פוגע בגידים וברקמות.

"המציאות היא", הוא מוסיף ואומר, "שלאחר הזרקת הזריקה המצב לא ממשיך להידרדר והכתם לא מתפשט, ולכן זה מוכיח שאין מדובר בדלקת או זיהום שדרכם להתפשט."

גם הגר"ש ברנדסדורפר מצטט בהקשר זה את אביו ואומר: "דעת ה'קנה בושם' שניתן להתיר במקום שיש מעט חשש, ואין הכרח שהדבר מביא להטרפת העוף. בעניין זה אפשר לסמוך על בקיאות המומחים."

והסערה ממאנת לשקוע. העניין הגיע גם לפתחו של מרן הגר"ח קנייבסקי, שהזעיק שלושה תלמידי חכמים חשובים – הגאונים רבי שבח צבי רוזנבלט, ראש בתי הוראה ב"ב וחתר בד"ץ שארית ישראל, רבי שריאל רוזנברג, ראב"ד בית דינו של הגר"נ קרליץ, ורבי מנדל לובין, חתנו של הגר"נ קרליץ מראשי כולל חזון איש – ושלח אותם לקיים סיור במשחטה ולעמוד מקרוב אחר החששות שהתעוררו, כדי שיוכלו להעביר לו את הכרעתם ודעתם ההלכתית.

"בינתיים", מסכמים המומחים, "כל אחד יעשה שאלת חכם וינהג כדעת רבותיו".

"חלילה וחלילה לחשוש מלחצים חברתיים ושיקולים דומים לזה". כשיחה ל'בקהילה'

**"מה שגילינו
לצערנו, לא היה
רק בעוף אחד
או שניים, אלא
לפעמים בשישה
מתוך עשרה.
אחוזים גבוהים
מאוד, לפחות בגדר
'מיעוט המצוי'.
חייבים לעצור
את השחיטה עד
שהעניין ייבדק, ויש
להימנע מלצרור
את העופות הללו"**

בסדרי המליחה ועוד. מעבר לכך בלט האופן שבו דאג ולא נח ולא שקט עד שהיה בטוח שהכול נעשה כראוי ובפיקוח מתאים.

"הוא היה אומר שלא די לתת הוראות ולתקן תקנות, כי אם אין רב שמשגיח כל הזמן במקום ובדוק שהתקנות נעשות וההידורים מבוצעים, זה לא שווה. צריך פיקוח חזק ללא פשרות.

"הייתה פעם אחת שאבא הלך לנוח בצהרי היום. בדיוק באותו זמן התקשר אליו ראש הרבנים במשחטה, הגר"ד שוימר, לשאול שאלה. הגבאי התנצל ואמר שאבי נח ואינו יכול לענות. אבל אבא ששמע את זה, קם ואמר: 'זה בדיוק העניין, בעיקרון אני לא יכול לנוח כשאני יודע שהכול במשחטה מתנהל כשורה, אבל עכשיו שיש מי שמטריד עם שאלות, אני יכול לנוח בשקט'."

מה עם העניין של הפסד מרובה? הלא מדובר

אלא שהם חששו לגשת אל אבי מחשש לפגיעה בכבודו.

"כשאבא שמע על כך, הרים את שתי ידיו כלפי מעלה ואמר: סהדי במרומים שלא מעניין אותי דבר חוץ משיקולי הכשרות. שיבואו וירצו בפניי את טענותיהם, אם יתברר שהם צודקים אני בעצמי אעצור את השחיטה ואוציא מודעה הקוראת לציבור להימנע מלאכול מאותה שחיטה בעייתית. זה מה שלמדתי ממנו."

איך ניתן להבין את העובדה שיש כאן חילוקי דעות בין גופי הכשרות בהלכה כל כך ברורה?

"קודם כל יש כאן שאלה הלכתית ברורה: איך יש להתייחס לפגיעה בצומת הגידים. אני פועל לפי הוראתו של אבי מורי בעל ה'קנה בושם' זצ"ל ולפי מה שלמדתי ממנו, שבמקרה כזה חלה פסיקת הרמ"א ויש להטריף.

"ככלל, עניין צומת הגידים הוא נושא מורכב מאוד. כמו בכל עניין בדיקת עופות, חובה לרכוש מומחיות רבה בשטח. להיות במשחטה ולמשש עופות. לא מספיק לשבת בכולל וללמוד היטב את ההלכות. חייבים לעשות 'שימוש' בהכוננת גדולי ההוראה כדי לקנות בקיאות והבנה בנושא, ואין להגדיר כל מקרה ומקרה.

"ברוך ה' זכיתי לשמש את אבי מורי זצ"ל שהקפיד ובדק ובחן כל פרט, תחת פיקוחו כיהנתי כרב במשחטה וכל שאלה שהייתה לו הפנינו לפתחו. בשנת תשס"ד ביקרתי באנטוורפן, וזכיתי שמרן הגאב"ד רבי יצחק טוביה ווייס, שכיהן בעבר כאחד מרבני העיר, ביקש ממנו לבדוק את דרכי השחיטה בעיר ובעיקר לשים לב לפרט הזה של בדיקת צומת הגידים, שהוא עניין מורכב. וכל זה לא מכוחי אלא מכוח השימוש שעשיתי אצל אבי זצ"ל."

מה הייתה דרכו של אביכם ביחס לאופן ההשגחה על השחיטה?

"אבא הכניס הרבה הידורים בעניין השחיטה,